[redacted]

Föreläggande förenat med vite om att ansöka om moderna miljövillkor för Siggaboda damm på fastigheten Siggaboda 1:10 i Älmhults kommun

Beslut

Länsstyrelsen i Kronobergs län beslutar att förelägga er, [redacted], i egenskap av verksamhetsutövare för Siggaboda damm och som fastighetsägare till fastigheten Siggaboda 1:10 i Älmhults kommun, att:

1. Omedelbart upphöra med vattenavledning för elproduktion.

2. Senast nio månader efter att detta beslut vunnit laga kraft lämna in en ansökan till Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt om antingen

    - omprövning av anläggningen för moderna miljövillkor,

    - tillstånd till att bedriva vattenkraftsproduktion och vattenreglering vid Siggaboda damm,

    eller

    - tillstånd till utrivning av Siggaboda damm.

Punkt 2 förenas med ett vite om 175 000 kronor för [redacted] och om 175 000 konor för [redacted] för det fall detta föreläggande inte efterlevs.

En ansökan enligt punkt 2 ska, senast nio månader efter laga kraft, innehålla vad som framgår av 22 kap. 1 § och 1 a § miljöbalken.

Beskrivning av ärendet

Den 1 juli 2019 inkom ni med en anmälan till Länsstyrelsen för att Siggaboda damm skulle ingå i den nationella planen för omprövning av vattenkraft (NAP). Utifrån de uppgifter som inkom i samband med anmälan, bland annat om pågående elproduktion, bedömde Länsstyrelsen att verksamheten skulle omfattas av planen.

Siggaboda damm tillhör prövningsgrupp 87_1 Skräbeån.

Den 19 februari 2021 höll Länsstyrelsen Blekinge ett uppstartsmöte inom den samverkansprocess som skett mellan berörda länsstyrelser och verksamhetsutövare inom prövningsgruppen. Under följande samverkansprocess har ni som kraftverksägare vid flera tillfällen fått information från Länsstyrelsen om NAP och vid vilket datum er ansökan skulle lämnas in till Mark- och miljödomstolen. Länsstyrelsen har bland annat haft ett digitalt möte med er den 19 januari 2022 samt ett möte på plats vid Siggaboda damm den 29 september 2022. Vid båda dessa tillfällen hade Länsstyrelsen med tolk så att informationen förmedlades på tyska. Mötena fokuserade på vad den nationella planen innebär för er som verksamhetsutövare och kraven på framtagande av ansökan om tillstånd/omprövning av anläggningen till Mark- och miljödomstolen. Länsstyrelsen Blekinge höll ett sista samverkansmöte för prövningsgruppens verksamhetsutövare i Olofström den 3 maj 2023. Till det mötet anmälde ni er inte. Utöver genomförda möten har både Länsstyrelsen Kronoberg och Länsstyrelsen Blekinge löpande skickat ut information, uppdateringar och påminnelser till er. Inom samverkansprocessen har länsstyrelserna tagit fram ett par dokument i samverkan med prövningsgruppens verksamhetsutövare, en nulägesbeskrivning och ett dokument med analys och förslag.

Enligt tidsplanen för NAP skulle ni ha inkommit med er ansökan till domstolen den 1 september 2025.

I Skräbeån vid aktuell anläggning finns ett svagt bestånd av strömstationär öring. Öringen i vattendraget har under senare år påverkats kraftigt av torrsituationer, och bedöms vara på väg att försvinna om inte åtgärder vidtas som säkerställer ett högre flöde eller fria vandringsvägar så öringen har möjlighet att ta sig därifrån.

Beskrivning av anläggningen

Anläggningen består bland annat av en dammvall, två dammluckor och en sågbyggnad. En turbinsump med turbin är placerad under byggnaden. Idag bedrivs elproduktion vid anläggningen med en total installerad effekt om 11 kW och en medelproduktion per år på 42 MWh. Fallhöjden uppgår till cirka 3,5 meter och dammbyggnaden utgör ett definitivt vandringshinder för all vandrande fisk.

Frågan om tillstånd

Det har inte kommit till Länsstyrelsens kännedom att det finns något tillstånd för verksamheten eller att den bedrivs med stöd av urminnes hävd eller annan rättighet. Platsen har historiskt använts för kvarn- och sågdrift, men något underlag som styrker urminnes hävd har inte presenterats för Länsstyrelsen.

Enligt Länsstyrelsens kulturmiljöinventering av Siggaboda damm framgår det att det har legat en kvarnsåg på platsen sedan åtminstone 1675. Anläggningen brann ned 1960 och en ny byggnad uppfördes, vilket är den som finns bevarad idag. Vid återuppförandet bibehölls endast sågverksamheten, kvarnfunktionen återskapades inte. Sågen drevs i ytterligare cirka tio år varefter byggnaden stod oanvänd fram till cirka 1990, då den delvis byggdes om till kraftstation.

På laga skifteskarta från år 1864 över Siggamåla syns en långsmal byggnad där Siggaboda damm ligger, som enligt kartan var placerad i nord-sydlig riktning väster om vattendraget. Dagens byggnad går tvärs över vattendraget. Jämfört med vad denna laga skifteskarta visar är dagens dämningsområde avsevärt större och vattendraget nedströms betydligt smalare.

Motivering till beslutet

Den som bedriver vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har moderna miljövillkor. Siggaboda damm och kraftverk utgör genom sin dämning och kraftutvinning en vattenverksamhet som också medför ett definitivt vandringshinder för såväl svagsimmande som starksimmande fiskarter. Länsstyrelsen anser därför att det är skäligt att förelägga er om att ansöka om miljöprövning alternativt tillstånd för utrivning.

Frågan om tillstånd

Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att nödvändiga tillstånd finns för verksamheten. Någon rätt att bedriva verksamheten har inte presenterats för Länsstyrelsen. Möjligen kan en anläggning som funnits på en plats sedan 1882 bedömas omfattas av urminnes hävd, vilket enligt miljöbalken är att jämställa med tillstånd. Det ligger dock på verksamhetsutövaren att presentera underlag för att urminnes hävd föreligger och även att verksamheten i allt väsentligt sedan hävdens uppkomst har bedrivits i enlighet med hävden. Utifrån de uppgifter Länsstyrelsen har om anläggningen och som redogjorts för under beskrivning av ärendet bedömer Länsstyrelsen att det inte kan anses finnas någon urminnes hävd för anläggningen. Länsstyrelsen lämnar dock genom föreläggandet möjligheten för verksamhetsutövarna att själva bedöma huruvida tillstånd föreligger eller inte.

Med anledning av vad som framkommit under beskrivning av ärendet har ni sedan 2019 vetat om att ni behövt ansöka om moderna miljövillkor vid ett givet datum, vilket dock har flyttats fram genom den tidigare pausen inom NAP. Sedan 2019 har Länsstyrelsen också vid ett antal tillfällen aktivt redogjort för vad som krävs inom NAP och trots detta har ni inte inkommit med någon ansökan till dagens datum. Länsstyrelsen anser därmed att det är befogat att förelägga er om att senast nio månader från det att detta beslut vunnit laga kraft ansöka om tillstånd eller omprövning hos Mark- och miljödomstolen.

Ansökan ska, senast vid ovan nämnda tidpunkt, ha sådant innehåll att den kan tas upp till prövning av domstolen och kungöras.

Länsstyrelsen vill dock lämna möjlighet att, i det fall ni inte önskar att bedriva någon vattenverksamhet på platsen, i stället senast nio månader från detta beslut vunnit laga kraft ansöka om utrivning av vattenanläggningen vid Siggaboda damm.

Att ett sådant alternativt krav kan uppställas framgår av flertalet domstolsavgöranden, se b.la. Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätts avgörande från den 7 oktober 2021, mål nr M 134–21 samt även av Mark- och miljödomstolens vid Nacka tingsrätts dom den 21 oktober 2015, mål nr M 3782–15. Med utrivning menas ett återställande av vattendraget. En utrivning behöver inte innebära att alla beståndsdelar av en vattenanläggning tas bort, men detta kan i så fall innebära att tillståndspliktig vattenverksamhet fortsatt

bedrivs. I en tillståndsprocess om utrivning behandlas även eventuella kulturhistoriska värden.

Förbud mot verksamheten

En tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel får trots avsaknad av moderna miljövillkor fortsätta bedrivas under förutsättning att:

1. verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor,

   eller

2. verksamheten omfattas av NAP och inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

Siggaboda damm är anmäld till NAP men då ni inte har inkommit med någon ansökan till domstolen inom prövningsgruppens tidsplan, senast den 1 september 2025, är ni försenade mer er ansökan och uppfyller därmed inte förutsättningarna för att tillåtas fortsätta med vattenavledning för elproduktion.

Vite

Sista dagen att inkomma med en ansökan om miljöprövning för Siggaboda damm var den 1 september 2025, enligt tidsplanen för NAP. Då ingen sådan ansökan har inkommit till Mark- och miljödomstolen, trots att verksamheten varit anmäld till NAP och att verksamhetsutövarna fått löpande information från Länsstyrelsen, bedömer Länsstyrelsen att det är skäligt att förena föreläggandet med ett vite om att inkomma med en sådan ansökan.

Ett vite bör bestämmas så högt att det inte blir ekonomiskt fördelaktigt för adressaten att låta bli att följa föreläggandet. Den mest kostnadseffektiva åtgärden för att öppna upp vandringsvägar för fisk anses ofta vara en återställning av vattendraget. I en rapport framtagen på uppdrag av Länsstyrelsen i Örebro län, sammanställdes kostnader som uppstått vid ett urval av genomförda projekt där dammar tagits bort och ersatts av forsar eller sjöutlopp.[1] I rapporten presenteras bland annat total åtgärdskostnad för 23

[1] Länsstyrelsen i Örebro län. 2022. Analys av kostnader i samband med borttagande av dammar – Ett delprojekt inom Rich Waters. https://www.richwaters.se/wpcontent/uploads/Analys-av-kostnader-i-samband-med-borttagande-avdammar_Slutversion.pdf

dammar där åtgärderna genomfördes med tillstånd från mark- och miljödomstolen mellan år 2005 och 2020. Dessa åtgärder omfattade dammar med en fallhöjd från 0,9 meter upp till sju meter i vattendrag med medelvattenföringar från 0,17 m^3/s till drygt 30 m^3/s. Medianbeloppet för den totala åtgärdskostnaden (förarbeten och utförande) av dessa åtgärder uppgick till drygt 940 000 kr. Schablonvärde från VISS visar på styckkostnad på 2,5 miljoner per utrivning,[2] och ca 500 000 kr/fallhöjdsmeter för anläggande av fiskväg.[3]

Utifrån detta bedömer Länsstyrelsen att det är skäligt att bestämma ett vitesbelopp till 175 000 kronor för vardera fastighetsägare om ansökan inte lämnas in inom den föreskrivna tiden. Beloppet i exemplet ovan är väsentligen högre, men anses i detta fall vara omotiverat höga. Vitesbeloppet har därför satts efter vad framtagande av ansökan och åtgärdsförslag kan bedömas uppgå till.

Vitet ska inte ses som ett alternativ till att följa föreläggandet, åtgärderna som är förelagda måste utföras oavsett.

Bestämmelser som beslutet grundas på

Av 2 kap. 29 § punkt 2 i miljötillsynsförordningen (2011:13) framgår att Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet över vattenverksamheter enligt 11 kap. miljöbalken.

Vattenverksamhet omfattas av generell tillståndsplikt enligt 11 kap. 9 § miljöbalken, där tillstånd söks hos mark- och miljödomstolen. Med vattenverksamhet avses enligt 11 kap. 3 § miljöbalken bland annat reglering, uppförande av en anläggning, eller annan åtgärd i ett vattenområde som syftar till att förändra vattnets djup eller läge.

Huvudregeln är att den som äger en vattenanläggning också är den som enligt 11 kap. 17 § miljöbalken har ansvar för anläggningens underhåll. Ett föreläggande eller förbud ska alltså riktas mot anläggningens ägare.

---

[2]VISS Vatteninformationssystem Sverige, Åtgärdskategori Utrivning av damm https://viss.lansstyrelsen.se/Measures/EditMeasureType.aspx?measureTypeEUID=VISSMEASURETYPE000815 (hämtad 2025-10-02)
[3]VISS Vatteninformationssystem Sverige, Åtgärdskategori Naturliknande fiskväg https://viss.lansstyrelsen.se/Measures/EditMeasureType.aspx?measureTypeEUID=VISSMEASURETYPE001039 (hämtad 2025-10-02)

Enligt 11 kap. 4 § miljöbalken är en vattenanläggning en anläggning som tillkommit genom en vattenverksamhet, tillsammans med manövreringsanordningar som hör till en sådan anläggning.

Enligt 11 kap. 6 § miljöbalken anges att med *vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel* avses en vattenverksamhet som innebär vattenreglering, vattenbortledning, vattenöverledning eller annan påverkan på vattnets flöde och

1. är avsedd för produktion av el genom omvandling av energin i strömmande vatten, eller

2. när verksamheten påbörjades, var avsedd för sådan produktion.

Verksamheter enligt första stycket ska anses utgöra en och samma verksamhet om de bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband.

Enligt 11 kap. 27 § miljöbalken ska den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel se till att verksamheten har moderna miljövillkor. En verksamhet får enbart bedrivas till dess prövning är klar om verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning alternativt att verksamheten omfattas av nationella planen för moderna miljövillkor och inte är försenad med ansökan.

Enligt 42 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet ska länsstyrelsen bevaka att de verksamheter som omfattas av den nationella planen blir föremål för prövning enligt planen. Om en verksamhetsutövare är försenad med att ansöka om prövning enligt planen ska länsstyrelsen vidta de åtgärder som behövs för att initiera prövningen. Till exempel kan tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att ansöka om prövning. Ett sådant föreläggande kan förenas med ett kännbart vite (se prop. 2017/18:243, s. 202).

Enligt 26 kap. 9 § miljöbalken får tillsynsmyndigheten meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som har meddelats med stöd av balken ska följas. Ett föreläggande eller förbud får inte begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd i ansökningsmål som har rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken.

Enligt 26 kap. 14 § MB får beslut om föreläggande eller förbud förenas med vite.

Enligt 2 § lagen (1985:206) om viten ska ett vitesföreläggande vara riktat till en eller flera namngivna fysiska eller juridiska personer. Om föreläggandet innebär en skyldighet för adressaten att vidta en viss åtgärd ska det av föreläggandet framgå vid vilken tidpunkt eller inom vilken tidsfrist åtgärden ska vidtas. Vite får inte föreläggas, om adressaten kan antas sakna faktisk eller rättslig möjlighet att följa föreläggandet. Ett vitesföreläggande ska delges adressaten.

Enligt 3 § lagen om viten ska vitesbeloppet fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå honom att följa föreläggandet. Vitet skall fastställas till ett bestämt belopp, om annat inte följer av 4 §.

Bestämmelser om vitesföreläggandets adressat, beräkning av storlek, utformning och utdömande finns i lagen (1985:206) om viten.

Information

Om ett vitesföreläggande inte har följts så kan tillsynsmyndigheten, enligt 2 § lag (1985:206) om viten, meddela ett nytt vite när det förra har vunnit laga kraft.

Tillsynsmyndigheten beslutar om vitesbelopp och när vite ska dömas ut men det är endast domstolen som kan utdöma vitet. Enligt 21 kap. 1 § punkt 8 miljöbalken (1998:808) är det mark- och miljödomstolen som, på ansökan av tillsynsmyndigheten, prövar mål om utdömande av vite.

Den 1 januari 2019 började en ny lagstiftning att gälla. Regeringen beslutade om en nationell plan för moderna miljövillkor för vattenkraften (NAP). Det innebär att vattenverksamheter som tillkommit för produktion av vattenkraftsel ska omprövas (se 11 kap. 27 och 28 §§ miljöbalken).

Mer information om den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraft finns att läsa på Havs- och vattenmyndighetens sida: https://www.havochvatten.se/arbete-i-vatten-och-energiproduktion/vattenkraftverk-och-dammar/nationella-planen-nap.html

På Länsstyrelsen Blekinges hemsida finns de dokument som tagits fram inom ramen för samverkansprocessen för aktuell prövningsgrupp samlade:
https://www.lansstyrelsen.se/blekinge/miljo-och-vatten/atgarder-och-verksamheter-i-vatten/dammar-och-vattenkraftverk/nationell-plan-for-moderna-miljovillkor-for-vattenkraftverk.html

På Länsstyrelsens hemsida finns information om hur det går till att söka tillstånd hos Mark- och miljödomstolen, samt information om det samråd som ska hållas innan ansökan skickas in till domstolen. Mer information finns på Länsstyrelsens hemsida:
www.lansstyrelsen.se/kronoberg/vattenverksamhet

För att se vilken typ av underlag som behöver ingå i en tillståndsansökan kan det vara en god idé att begära ut handlingarna i ett liknande ärende hos Mark- och miljödomstolen vid Växjö tingsrätt.

Kopia av detta beslut kan komma att sändas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsregistret i enlighet med bestämmelsen i 26 kap. 15 § miljöbalken. Beslutet kommer därigenom att gälla mot en eventuell ny ägare av fastigheten.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan. Ange ärendets diarienummer eller ärendebeteckning vid kontakt med Länsstyrelsen. Du hittar numret uppe till höger på första sidan.

Ni kan överklaga beslutet

Se information nedan hur ni kan överklaga beslutet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av avdelningschef Maria Levin med vattenhandläggare Camilla Bernhardsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har även vattenhandläggare Patrik Larsson, länsjurist Gustaf Ekdahl samt enhetschef Jan Grosen medverkat.

Ni kan överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen

Om ni inte är nöjda med Länsstyrelsens beslut, kan ni skriftligen överklaga beslutet hos mark- och miljödomstolen.

Så här överklagar ni beslutet

Länsstyrelsen måste pröva att överklagandet har kommit in i rätt tid, innan det skickas vidare tillsammans med handlingarna i ärendet. Därför ska ni lämna eller skicka er skriftliga överklagan till Länsstyrelsen i Kronobergs län antingen via e-post; kronoberg@lansstyrelsen.se, eller med post; Länsstyrelsen i Kronobergs län, 351 86 Växjö.

Tiden för överklagande

Ert överklagande måste ha kommit in till Länsstyrelsen **inom tre veckor** från den dag ni fick del av beslutet. Om det kommer in senare kan överklagandet inte prövas. I ert överklagande kan ni be att få ytterligare tid till att utveckla era synpunkter och skälen till att ni överklagar. Sedan är det mark- och miljödomstolen som beslutar om tiden kan förlängas.

Parter som företräder det allmänna ska ha kommit in med sitt överklagande **inom tre veckor** från den dag då beslutet meddelades.

Ert överklagande ska innehålla

- Vilket beslut som ni överklagar, beslutets datum och diarienummer.
- Hur ni vill att beslutet ska ändras.
- Varför ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt.

Om ni har handlingar som ni anser stödjer ert överklagande bifogar ni kopior på dessa. Kontakta Länsstyrelsen i förväg om ni behöver bifoga filer som är större än 25 MB via e-post.

Ombud

Om ni anlitar ett ombud som sköter överklagandet åt er ska ombudet uppge sitt namn, adress och telefonnummer. Ombudet bör också bifoga en fullmakt.

Behöver ni veta mer?

Har ni ytterligare frågor kan ni kontakta Länsstyrelsen via e-post, kronoberg@lansstyrelsen.se, eller via växeltelefonnummer 010-223 70 00. Ange diarienummer 5543-2025.